

In memoriam

Dan Ben-Amos

3. IX 1934 – 26. III 2023

Märtsikuus lahkus meie seast Pennsylvania Ülikooli professor, folklorist, ajakirja *Folklore: Electronic Journal of Folklore* toimetuskolleegiumi liige Dan Ben-Amos, lahke kolleeg, uskumatult loov ja kena erialakaaslane kelle uurimistööd ja tõdemus, et folkloor on väikeste rühmade kunstiline loome ning teksti ja konteksti suhete uuringud mõjutasid folkloristika arengut 1970. aastatel ja hiljemgi. Need laiendasid oluliselt folkloristika vaatevälja.

Dan Ben Amos kasvas üles Palestiinas, Petah Tikvah's. Vanemate päritolumaadeks olid Valgevene ja Leedu, kust lahkuti paremaid võimalusi otsima. Uskliku perekonna liikmena asus ta pärast sõjaväeteenistust ja Iisraeli peaministri kaitsemeeskonnas teenimist õppima Jeruusalemma ülikooli Piibliuuringute osakonda, kuid jätkas neid heebrea kirjanduse osakonnas, keskendudes Dov Noy, ühe tuntuma iisraeli folkloristi käe all võrd-

levatele folklooriuuringutele. 1961. aastal omandatud bakalaureusekraadile järgnesid juhendaja soovitusel kraadiõpingud USAs, Bloomingtonis, ainsas USA folklooridoktori kraadi andvas ülikoolis, kus ta kaitses 1964 magistrikraadi ja 1967 doktorikraadi.

Pennsylvanias oli tema õpetajaks Richard Dorson ning koos noorte folkloristide Roger Abrahamsi, Alan Dundesi, Robert Georgesi ja Kenneth Goldsteiniga moodustasid nad rühmituse, kellest sai alguse folkloristika laiendamine ja uuendamine. Üheks tähiseks sellel teel kujunes Ben-Amose essee "Folkloori defineerimisest konteksti kaudu" 1971 (vt eesti keeles "Kommunikatsioon ja folkloor" 2009, lk 9–26).

Tema õppejõu tee kulges Pennsylvania Ülikoolis, kus temast sai mitme ameti pidamise järel 1977. aastal folkloori ja etnoloogia professor, 1999. aasta reformide järel jätkas ta Lähis-Ida keelte ja tsivilisatsioonide ning folkloori professori ametikohal, ühtlasi juhtides folkloori ja etnoloogia kraadiõppe programmi.

Dan Ben-Amose akadeemiline huvi oli seotud juudi ja aafrika folkloori, huumori, folkloristika ajaloo ja folkloori struktuuri analüüsiga. Ta oli mitmete folkloorisarjade toimetaja (“Translations in Folklore studies”, “Jewish Folklore and Anthropology”), ajakirja Journal of American Folklore toimetaja, alati lahke mentor noorematele kolleegidele ja huvitatud erinevate rahvaste folkloorist ning folkloristikast.

Dan Ben-Amos oli humoorikas ja sügav lektor, kes külastas Eestit kahel korral, mis oli vahva sündmus. Alustasime Göttingeni rahvajutu kongressi järel tema artiklite eesti keelde tõlkimist. Dan abistas igati lubade hankimise ja kaaskirjadega, enamikule meie tõlkidest-folkloristidest oli see esimene sügavam kokkupuude Aafrika ja juudi folklooriga.

Dan pakkus välja idee koostada uus ülevaade Euroopa rahvaste folkloristika arengu-joontest, eriti Nõukogude Liidu mõjusfääri jäänud Ida- ja Kesk-Euroopa rahvaste kohta. Seda koostama hakates mõistsin, et paljudes Euroopa riikides oli parajasti folkloristikas mõõnaaeg – mitte kongresside ja konverentside esinemiste arvukuse ega erinevate uuringute mõttes –, suured isiksused ja teoreetikud olid lahkunud, uued kõhklesid asemele astumise osas. Küll aga oli 20. sajandi jooksul toimunud põnevaid arenguid nõukogude liiduvabariikides ja rahvusringkondades, paljude pisikeste ja suurte rahvaste folkloori-uuringute kujunemine ja nende suundumused, ka ümberhäälestumine oli toimunud ja toimumas 20. ja 21. sajandi jooksul. Just sellest peaks kirjutama ja just selleks näib olevat aeg küps, pakkusin Miami USA folkloristide kongressi ajal. Jah, miks mitte, ongi ootamatu, arvas tema.

Dan Ben-Amose teel oli häid ja valgustatud õppejõudusid, andekaid kaasteelisi, kuid sügava jälje jätsid välitööd Nigeerias Beninis edo kultuuri uurides ja süvenemine oma rahva folkloristikasse.

Dan Ben-Amose mõtteid saab lugeda eesti keeles raamatust “Kommunikatsioon ja folkloor” <https://www.folklore.ee/rl/pubte/ee/sator/sator9/>.

Mare Kõiva

IN MEMORIAM

Dan Ben-Amos

3.09.1934 – 26.03.2023

Obituary from Mare Kõiva.